

Linda Kjær Minke
Fængslets indre liv

Jurist og Økonomforbundets Forlag, 2012 (312 sider)

I 'Fængslets indre liv' sætter sociologen Linda Kjær Minke socialiseringsprocessen i et lukket fængsel under lup. Hun undersøger bl.a., hvilke faktorer der har størst indflydelse på prisoneringsniveauet, samt har fokus på de sociale aspekter af fængslingen. Det er der kommet en både levende og vedkommende bog ud af, ikke mindst pga. hendes meget lange researchophold midt i *fangeland*. I det følgende vil jeg anmelde bogen ved primært at slå ned på nogle af de hovedpunkter, jeg som tidligere indsat i Vridsløselille kan relatere til.

Et imponerende feltarbejde bringer os tæt på de indsatte

Linda Kjær Minkes bog er en revideret version af ph.d.-afhandlingen *Fængslets indre liv* (2010). Bogen vidner først og fremmest om et imponerende feltarbejde, hvor hun kommer ud i rigtig mange afkroge af de indsattes verden. Igennem 13 måneder har Minke gennemført deltagerobservation bag Vridsløselilles 150 år gamle mure. Som læser får man derfor oplevelsen af et spændende kulturmøde mellem forskeren og forbryderne, der i tillæg er en historie om hunkønnet, der er trængt dybt ind i en maskulin verden. Minke har været rundt på samtlige afdelinger i fængslet, har spist med i de indsattes madgrupper og observeret gruppedannelser på gårdtursarealet. Kort sagt har hun været helt tæt på det, hun benævner som 'fangeland'. Et fangeland, der lever efter særlige normer og regler, og som indgår i et antagonistisk forhold til 'betjentland'. På den måde er 'fangeland' med til at opretholde et klart skel mellem 'os' og 'dem' i de indsattes verden. Et skel, man gør klogt i at kende som nyindsat, hvis man vil undgå bøllebæk og eksklusion fra fællesskabet.

Deltagerobservationen samt de kvalitative interview giver en yderst troværdig indsigt, fjernt fra nutidens populistiske tv-programmer, der blot er med til at opretholde stereotype forestillinger om fangepopulationen. På det personlige plan må Linda Kjær Minke have nogle tillidsvækkende egenskaber, da hun i en kontinuerlig, lang periode har interageret med en gruppe i samfundet, der er kendt for at holde kortene tæt til kroppen.

Mindretalsmisforståelser medvirker til øget prisonerings

Et af bogens mere spændende fund er det fænomen, der benævnes *mindretalsmisforståelser* (se også Balvig 2005). Mindretalsmisforståelser opstår, når man tror,

at det er de færreste, der mener eller gør bestemte ting, men i virkeligheden er det de fleste, der mener eller gør det. I undersøgelsen ville 42 pct. af de adspurgte i én case fx tage en fængselsbetjent i verbalt forsvar over for andre, mens de samtidig mente, at det ville kun 6 pct. af deres medfanger gøre. Der er således en diskrepans, som jeg finder ganske interessant. Jeg er selv ofte stødt på det i mit møde med medindsatte, men det er kun muligt at observere, når der er en stor grad af tillid. En tillid, der indebærer, at man tør slippe facaden. Fænomenet er interessant, for det har efter min mening en stor selvforstærkende effekt, når første-gangsindsatte socialiseres til fængslets kultur ud fra en »misforstået tro om solidaritet«.

Seks sociale positioner inden for fængslet – eller er det hele ren nytteværdi?

I bogen opstiller Minke de seks sociale positioner: *fængselspatriarken*, *den nytteorienterede*, *den kammeratskabsorienterede*, *undertrykkerne*, *de udsatte* og *enspænderne*. Her er jeg kritisk, selv om hun indledende redegør for, at der altid er overlap, og at der endvidere også er en social mobilitet mellem nogle af positionerne. Alligevel bliver billedet nok en anelse fortegnet. Jeg mener, at hun går uden om de underliggende, ofte skjulte, men i høj grad psykologiske motiver/mekanismer, som navigationen står i forhold til. Efter min mening er det nytteorienterede fx i højere grad knyttet til alle positionerne (»what's in it for me«), og man kan her perspektivere til rational choice-teorien jf. bl.a. Gary Becker, *Crime and Punishment*, 1968. Det nytteorienterede/udbyttebaserede fører måske til, at den indsatte på det synlige plan indtager andre positioner (»facader«), men drivkraften er nu og engang stadig 'nyttmaksimering'. Et eksempel: Mange sociale relationer i fængslet bygger efter mine erfaringer implicit på *noget for noget*, men kan give sig ud for at være kammeratskabsorienterede. Det kan være noget så banalt som at virke interesseret i venskab eller sammenhold, men hvor den underliggende drivkraft er frygt, og det i virkeligheden handler om en søgen efter et beskyttende fællesskab i fællesskabet. En alliance giver tryghed. Bag facaderne spiller frygten en dominerende rolle i fængslet for høj som lav, både frygten for at »få på munden« eller blive socialt ekskluderet.

I forhold til de seks positioner er jeg også forvirret over ordet 'navigationsprincip', som Minke beskriver med 'essensen af, hvordan de pågældende relaterer sig til fængselssamfundet generelt'. Det er i sig selv en lidt vag formulering. Jeg bliver lidt forvirret, når det fx er 'frygt' vedr. *undertrykkerne* og 'føjelig' for *de udsatte*. Måske er det en rent sproglig diskussion, men jeg ville mere tænke på magt/dominans for førstnævnte gruppe. Nogle af mine tanker er måske her nærmere det psykologiske felt – set som individets forsøg på at udbytte det sociale

miljø. I bogen har Minke fravalgt et afsnit fra afhandlingen, der kort opridser det mulige paradigmeskift (Glenn Walters).

Visse steder kunne formidlingen godt være lidt skarpere. Jeg lader mig fx forvirre over den manglende konsekvens i forhold til at bruge ensartede termer for samme fænomen, fx spørgeskemaundersøgelse/surveyundersøgelse, pluralistisk ignorance/pluralistisk uvidenhed. Desuden forekommer bogens indeks noget arbitrært i kraft af mangel på åbenlyse søgeord. Dette kan dog ikke lede væk fra min væsentligste konklusion: Der er tale om en yderst interessant og samfundsrelevant bog, som jeg varmt kan anbefale.

Fra min egen verden: Er der et fangeland på en behandlingsafdeling?

Forfatteren til denne anmeldelse har en fortid som indsat på en behandlingsafdeling i Vridsløselille og har endvidere afsonet på en såkaldt »kontraktafdeling« i samme fængsel. Jeg afsoner nu på en fællesskabsafdeling i et åbent fængsel. Det er derfor for mig særlig interessant at læse om sondringen mellem fangeland og betjentland, fordi jeg har afsonet på afdelinger, hvor der har været meget forskellige kodekser for adfærd. I min tid i Vridsløselille var skellene i det fysiske rum næsten helt nedbrudt, også selvom vi var »hårde kriminelle« med en samlet gennemsnitlig straffængde på næsten 13 år. Her spiste vi indsatte sammen med de faste fængselsbetjente, og det var helt almindeligt, at vi tog ophold i betjentenes lænestole for en »hyggesnak«, ligesom betjentene var velkomne i fangeland til et spil billard eller dart. Alligevel var der – trods det delte fysiske rum – en skarp grænse for, hvad man kunne tale med betjentene om, og »stikkeri« var absolut ikke en del af det almindelige kodeks – også når der fx var stoffer på afdelingen. Og kom en fængselsbetjent ind i fællesstuen, var det ikke usædvanligt at observere et hurtigt skift i sprogkoden. Der blev derfor hurtigt tegnet et usynligt rum, et rum for, hvad samtalen kunne omhandle. Måske blev der på disse afdelinger »pippet« lidt mere i det skjulte, men det var en dødssynd at sladre om andre indsatte på kontoret. Da behandlingsafdelinger ikke er isolerede oaser, men ofte er et stop på vejen videre i fængsels-systemet (og renomméet følger med), spiller frygten for eksklusion derfor også ind her. I den forstand, at »fangeland« var *os* og betjentland *dem*, var der derfor også en grænse mellem disse lande på behandlingsafdelingen.

Morten Højgaard

cand.comm. og indsat